بررسی روایت «يأمرك أن تقرأ القرآن علی حرف واحد»

> و أمّا ما وقع فی المقام الثانی فالظاهر من کلام أکثر علمائنا و إجماعاتهم أنّها متواترة إلیه صلی الله علیه و آله و سلم و نقل الإمام الرازی اتفاق أکثر أصحابه علی ذلک کما یأتی نقل کلامه. و قال الشهید الثانی فی «المقاصد العلیة»: إنّ کلاًّ من القراءات السبع من عند اللّه تعالی نزل به الروح الأمین علی قلب سیّد المرسلین صلی الله علیه و آله و سلم و علّم الطاهرین تخفیفاً علی الامّة و تهویناً علی أهل هذه الملّة.قلت: و روی الصدوق فی «الخصال» بإسناده إلیهم قال: «قال رسول اللّه صلی الله علیه و آله و سلم: أتانی آتٍ من اللّه عزّ و جلّ فقال: إنّ اللّه یأمرک أن تقرأ القرآن علی حرف واحد. فقلت: یا ربّ وسّع علی امتی. فقال: إنّ اللّه تعالی یأمرک أن تقرأ علی سبعة أحرف» و ربّما استدلّ علیه بقول الصادق علیه السلام فی خبر حمّاد بن عثمان «إنّ القرآن نزل علی سبعة أحرف و أدنی ما للإمام أن یفتی علی سبعة وجوه ..
>
> الحدیث» و فی دلالته تأمّل[1]

در بحث ما عبارت شهید را نقل فرمودند. بعدنبال «الظاهر من کلام اکثر علمائنا». این نقل کلمات علماء بود. در «قلت» میخواهند برای فضای اکثر علماء استشهاد بیاورند. برای این استشهاد دو روایت میآورند. روایاتی که برای «سبعة احرف» در کتب شیعه هست، سه روایت است. ما قبلاً از اینها بحث کردهایم. سومی آنها هم مهم است. چون در فدکیه صفحات در هم رفته، این قسمت ذیل صفحه رفته است. ولی در تفسیر نعمانی –کتاب قدیمی- که مرحوم مجلسی در بحارالانوار میآورند، خود مرحوم نعمانی تعبیرشان این است: «روی مشایخنا عن اصحابنا». این دو تعبیر را میآورند. یعنی وسعت روایت را میرساند.

> روی مشایخنا عن أصحابنا، عن أبي عبد الله علیه السلام قال: قال أمیر المؤمنین صلوات الله علیه: أنزل القرآن علی سبعة أحرف کلها شاف کاف: أمر، وزجر، وترغیب، وترهیب، وجدل، وقصص، ومثل[2]

علی ای حال تعبیر «نزل علی سبعة احرف» در این کتاب هم به این صورت هست «روی مشایخنا عن اصحابنا». ان شاءالله بعداً به این میرسیم.

مرحوم صاحب مفتاح الکرامه به این سومی اشاره نکردهاند. به دو روایت معروفی که درخصال صدوق هست، در اینجا اشاره میکنند.

«قلت: و روی الصدوق فی «الخصال» بإسناده إلیهم قال: «قال رسول اللّٰه صلی الله علیه و آله و سلم: أتانی آتٍ من اللّٰه عزّ و جلّ یقول: إنّ اللّٰه یأمرک أن تقرأ القرآن علی حرف واحد. فقلت: ای ربّ وسّع علی امتی. فقال: إنّ اللّٰه تعالی یأمرک أن تقرأ علی سبعة أحرف»؛ این روایت اول است که ایشان نقل کرده‌اند. ولو در خصال روایت دوم است. این یک نسخه از روایت است که ایشان در اینجا نقل کرده‌اند. به نظرم در بحارالانوار هم که از کتاب‌های دیگری نقل می‌کند همینطور آمده. یعنی یک امر «أتانی آتٍ من اللّٰه عزّ و جلّ یقول: إنّ اللّٰه یأمرک...» است و بعد مسأله است: «ای ربّ وسّع علی امتی». بعد هم می‌فرمایند: «إنّ اللّٰه تعالی یأمرک أن تقرأ علی سبعة أحرف».

اما در خود بحارالانوار و در مصدر که کتاب خصال باشد، سه بار است. عبارت به این صورت نیست. نسبت به مصدر عبارت سقط دارد. چون تکرار بوده، نمی‌دانم چطور بوده، متن حدیث را حذف کرده‌اند، خلاصه کرده‌اند! من از روی متن خصال می‌خوانم که در باب، حدیث دوم ذکر شده:

> حدثنا محمد بن علي ماجيلويه رضي الله عنه قال حدثنا محمد بن يحيى العطار عن محمد بن أحمد عن أحمد بن هلال عن عيسى بن عبد الله الهاشمي عن أبيه عن آبائه ع قال قال رسول الله ص أتاني آت من الله فقال إن الله عز و جل يأمرك أن تقرأ القرآن على حرف واحد فقلت يا رب وسع على أمتي فقال إن الله عز و جل يأمرك أن تقرأ القرآن على حرف واحد فقلت يا رب وسع على أمتي فقال إن الله عز و جل يأمرك أن تقرأ القرآن على حرف واحد فقلت يا رب وسع على أمتي فقال إن الله يأمرك أن تقرأ القرآن على سبعة أحرف**[3]**

شاگرد: تعبیر دوم هم حرف واحد است؟

استاد: بله، بار دوم آن هست. اما بار سوم را در کروشه گذاشته‌اند. ظاهراً نسخه دیگری در خصال بوده.

شاگرد: نقل عامه با این تفاوت داشت.

استاد: حال باید تطبیق آن را بررسیم. فعلاً تفاوت نسخه اصلی این است.

این روایت یک بحث سندی دارد. به‌خصوص در کتاب‌های زمان ما، در هر ده کتاب که نگاه می‌کنید، نه کتاب از کتاب‌های علوم قرآنی وقتی به این روایت می‌رسند، با نظر جلیل می‌گویند که این سند ندارد. مفادش هم که مخالف حرف واحد است. یعنی این روایت را به‌راحتی کنار می‌گذارند. خب مانعی ندارد. در فضای علمی و کلاسیک این روایت از نظر ارزش‌گذاری و اینکه بخواهند روی آن حساب باز کنند، نوعاً حساب باز نمی‌کنند. گمان من این است که علی ای حال باید به روایت با دقت بیشتری نگاه کرد. ولو در آخر کار شما نپذیرید و بگویید ضعیف است. اما غیر از این است که سریع رد شوید. نکات خیلی خوب علمی در ذیل این حدیث شریف مطرح است. اول سند آن است.

---

[1] مفاتح الکرامة فی شرح قواعد العلامة (ط-جماعة المدرسین) ج۷ص ۲۱۵

[2]بحار الأنوار - ط دارالاحیاء التراث ج۹۰ ص۹۱

[3] الخصال، ج۲، ص: ۳۵۸

بازبینی #3
ایجاد شده 9 آوریل 2024 13:48:31 توسط ... .
به روزرسانی شده 20 مه 2024 16:09:34 توسط ... .